

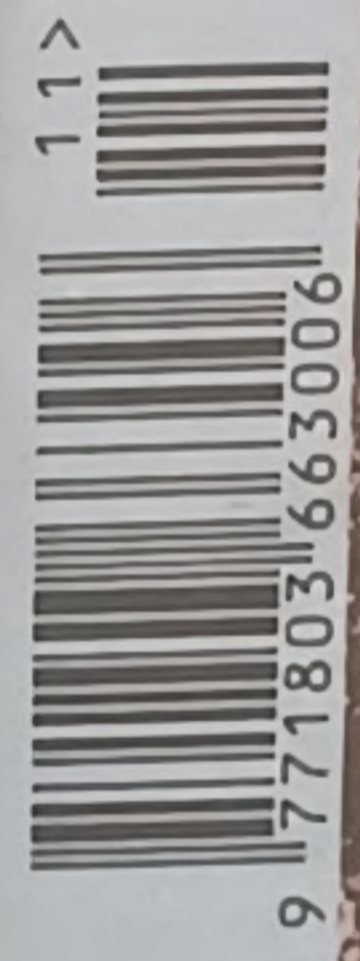
NIZOZEMSKÁ LITERATURA

KULTURNÍ ČTRNÁCTIDENÍK
21. 5. 2025 ROČNÍK XXI
ADVOJKA.CZ
CENA 59 Kč

11

Ilustrace Nikola Logosová, 2025
ISSN 1803-6635

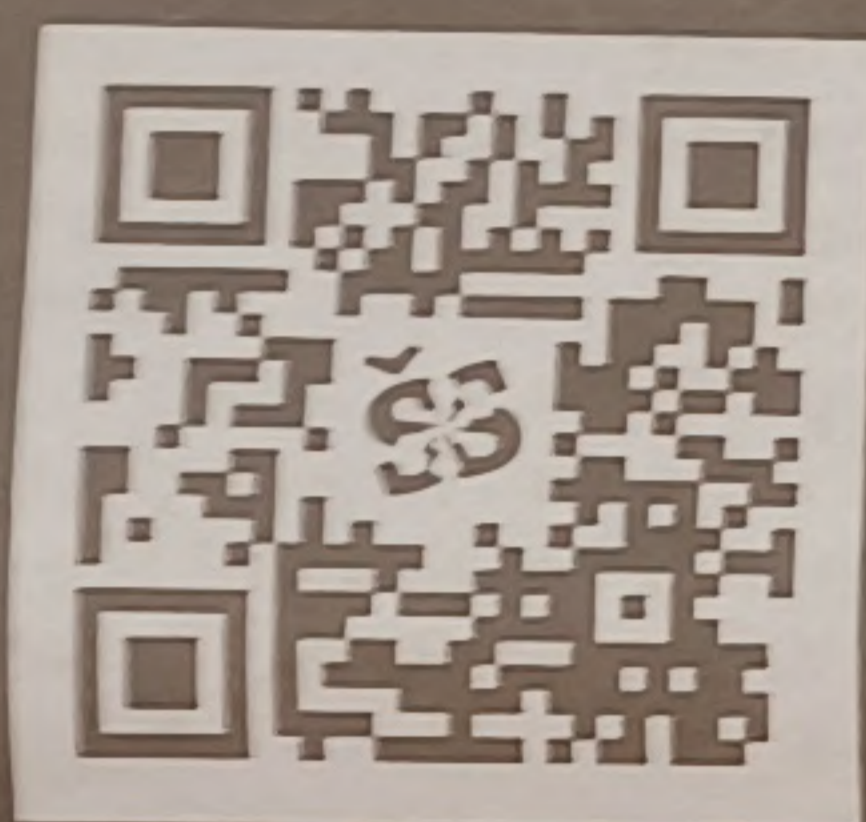
Babička Pavla Novotného / nezávislá rádia na Ukrajině
filmový horor Hříšníci / berlínská výstava Kláry Hosnedlové
rozhovory s Myroslavem Lajukem a Arnonem Grunbergem

**ŠRÁMKOVA
SOBOTKA**
Interní českého jazyka, text i literatury

69
ročník*

28. 6. – 5. 7. 2025

Knihex 15

Rossettiiová
Štrpka / Vitek
Trakl / Čiháková
Jirous / Šlajchrt
Jareš / Ljubková
Hrdlička / Roleček
Kudláček / Woolfová
Dvořáková / Šulc
Roleček / Jakimiv
Nodl / Zizler

Setkání
malých
nakladatelů
a čtenářů
pod širým
nebem

7. 6. 2025
10–20 h

Muzeum
literatury
Pelléova 22
Praha 6

1/25

www.souvislosti.cz
revue pro literaturu a kulturu

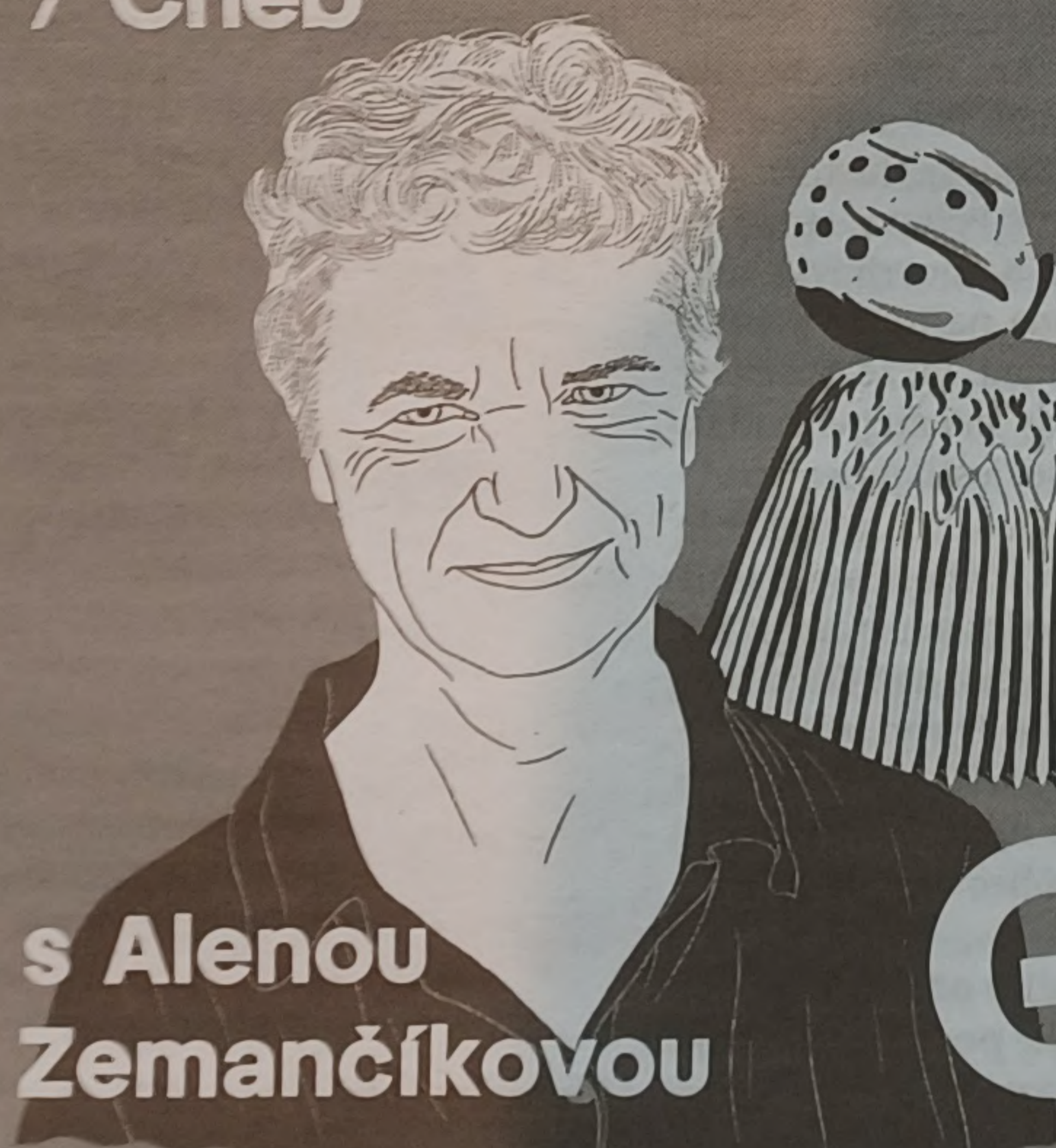
Třeba
Polemické

Slavná politická fikce
20. století se zapojuje
dobových polemik
a jeden rozhovor
do souboru Křivá
vznikly na přelomu
a sedmdesátých let
století a jejich téma
vietnamská válka, a
neposlouchání nebo
násilí.

MARKÉ WETLIZ

literární
procházky A2

21. června 2025
/ Cheb

s Alenou
Zemančíkovou

Cheb
děs
a
Goethe

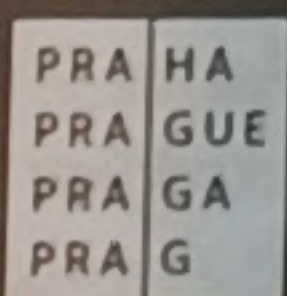

4#

a Ondřejem
Nešetřilem

za podpory:

Státní fond kultury ČR

více informací a vstupenky na:
eshop.advojka.cz

FAA

S. K. NEUMANN

KULTURNÍ ČTRNÁCTIDENÍK
4. 6. 2025 ROČNÍK XXI
ADVOJKA.CZ
CENA 59 Kč

12

Vodíková sonáta
Iaina M. Bankse

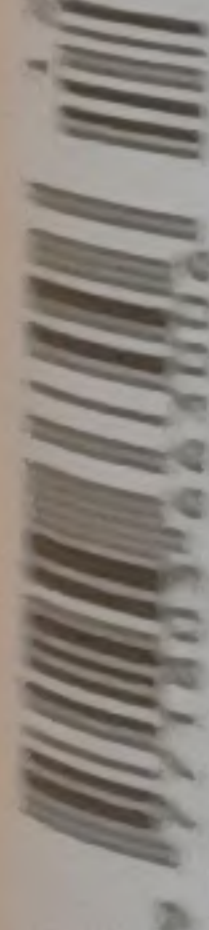
reportáž z dolu Turów

Mission: Impossible –
Poslední zúčtování

vídeňská výstava
Radical Software

rozhovor s Jiřím
Dolejšem

Illustrace: Pavel Kariš, 2025
ISSN 1803-6635

Číšníku! Občane! Bratře!

Jedna pozapomenutá básnická polemika

Mezitextové a mezigenerační dialogy mají v dějinách literatury zásadní roli. Pozornost věnujeme především těm, které zdůrazňují dostatečně nadčasová témata nebo potvrzují existenciální či kulturní kontinuitu. I básnický spor o to, co zažívá návštěvník výletní restaurace, však může skrývat překvapivé pointy.

ROMAN POLÁCH

Česká poezie historicky ráda a často užívá mezitextových dialogů či alespoň nenápadných aluzí, aby komunikovala s díly, jež jsou pro ni zásadní, ať už v pozitivním, či negativním smyslu – odkazuje se snad nejčastěji explicitně na Máchu a Holana, implicitně na Reyka či Skácela, respektive máme dokonce básníky, jejichž poetika bytostně z tohoto (multi)dialogického principu vychází. Například poetika pozdního díla Ivana Blatného je založena na existenciálním zaplňování fikčního prostoru postavami z dávné i nedávné historie české literatury. V tom tedy česká literatura není výjimkou mezi jinými národními literaturami a je to součástí její tradice. Co je tedy v tomto principu dialogičnosti pro českou literaturu a zvláště pro poezii příznačné? Drtivě v ní převažuje ona „tichá“ dialogičnost, kterou nese spíše nadčasový modus, zatímco časové dialogičnosti je v ní takzvaně jako šafránu. Souvisí to mnohdy jednak s úvahami o nutné nedoslovenosti a takřka kryptičnosti básně, ale také o nadčasovosti poezie, která prý přežije svůj čas pouze v případě, kdy tematizuje obecné, které může zasáhnout i generace napříč historickou vzdáleností.

Básnické souboje

Těto básnické metafyzice byl po celý svůj život Stanislav Kostka Neumann vzdálen. Jeho básnické časové polemiky mnohdy opravdu neprošly sítím času; můžeme se zde cynicky ptát, kolik „nepolemických“ Neumannových básní přežilo do dnešní doby. Kupodivu však lze konstatovat, že nejméně dvě jeho polemické básně dnes literární historie soustavně připomíná. Jedná se o polemickou parafrázi *Starí dělníci* (1936), reagující na básnickou skladbu *Staré ženy* (1935) od Františka Halase, a dále o polemiku s básní Otakara Theera V neděli v restauraci, jež byla původně publikována v šestém čísle časopisu Lumír v roce 1914 a na niž bezprostředně reagoval v Lidových novinách 9. 5. 1914 básní Jarní neděle právě S. K. Neumann.

Neumann a Theer měli už v té době poměrně podivuhodnou vzájemnou historii, „be-fů“ – na začátku 20. století, kdy česká literatura zažívala vzájemné útoky mezi zástupci Moderní revue a zastánci F. X. Šaldy, který po zániku své literárněkritické tribuny Literární listy „přestoupil“ do Lumíru, vůči němuž na svém počátku generace devadesátých let (se Šaldou jako jedním z jejich vůdců) silně vystupovala. Po útocích na Šaldu kvůli jeho (údajně) kritické kompromisnosti či kvůli (údajně) pobírání peněz od konzervativců pak vystupuje v Lumíru 1. 4. 1900 Šalda, Theer, Sezima, Veltruský, Šimek a Jan z Wojkowicz nejenom na obranu vlastní literární lumírovské tribuny, ale – obecně shrnuto – zejména na obranu proti angažovanosti literatury, kterou propaguje Neumannův časopis Nový kult. Největší básník té doby, Otakar Březina, se staví na jejich stranu, když píše ono typické nadčasové a mimočasové: „Nepíšeme pro časopisy; píšeme pro duše lidí... Poslední cíl myšlenky jako života je mimo čas a prostor“, aby ale na konci paradoxně dodal: „Tím ovšem nepopíráme, že umělecké dílo je ve své nejvnitřnější podstatě tendenční.“ Neumann před oním prohlášením i po něm útočí především na Šaldu, aby Theer v reakci na tyto útoky vypověděl Neumannovu časopisu Nový kult spolupráci. Neumann Theerovi odpovídá, že jej stejně nikdy za přispěvatele časopisu nepovažoval: „Připustíte přece, že lidé, kteří jako kluci běhají po Praze, jen aby přišli včas – vypískat profesora, jenž se opovážil mít odlišné své mínění, nemohou být spolupracovníky našeho listu.“ Neumann tím připomínal Theerovu účast na studentských protimasarykovských akcích. A. M. Píša, z dnešní historické perspektivy velmi nešťastně, ve své monografii (*Otakar Theer*, 1928) autora obhajuje: „Theer nesouhlasil sice se

středověkou pověrou o rituální vraždě, nicméně nespatořoval v obecném tehdy antisemitismu toliko stádný projev nevzdělané masy, nýbrž všim právem také a především sponzátní manifestaci rasové čistoty a zdravého pudu národního.“ Po Neumannově urážce pak Theer básníka vyzývá na souboj a posílá své sekundanty k němu domů, kde jej napoprve nepotkají (a kde je podle legend nevybíravě vyhazuje Neumannova manželka) a napodruhé neuspějí, neboť jim básník vysvětluje, že jeho článek byl kritickým posudkem, a nikoli urážkou na cti, a že, dle Píši, jako socialista nemůže řešit tuto kritickou rozpravu „rytířským způsobem“.

Funkce srdce a břicha

Sám Neumann tento konflikt popisuje v prvním čísle Nového kultu. Je pak podivuhodné, že se oba básníci setkali v generační publikaci *Almanach na rok 1914*, které předcházely opět velmi divoké generační diskuse, v nichž se mimochodem Neumann stavěl na Theerovu stranu jednak ohledně estetické podprůměrnosti soudobých reduplikací dekadentní estetiky a vůbec již jisté archaičnosti okruhu literátů kolem Moderní revue a jednak v rámci diskusí o volném verši. Přesto jejich spor o několik měsíců později znovu ožívá, tentokrát ovšem v básnické rovině. Theer publikuje v Lumíru básně V neděli v restauraci, v níž kritizuje nedělní dav sedící uprostřed zimy v teplé restauraci s mramorovými stoly, pohoršuje se nad hlavami k jídlu skloněnými, všichni lidé jsou dle něj v této situaci pouze jedním párem čelistí; tato restaurace je štěstím žaludků, voní to zde ložnicí a zlatým středocestím pěšinek, aby mluvčí na konci vybuchl: „Můj stole, můj samotářský pokoj / vysoko nad městem! (...) Čím jste mi vy, spokojení lidé? / Čím je mi vaše teplé lidství, vaše bezpečné lůžko, vaše ukojená pleť, váš zažívající čtviček? / Věřím, byt jeden proti tisícům, / věřím, navzdory desetitřicetům, / že můj život je lepší než váš. / A rty, steskem sevřenými, si šeptám: / kéž nejsem jako ti druzí!“ Na tuto na první pohled silně protidavovou báseň a jejího takřka aristokratického mluvčího pak reaguje Neumann básní Jarní neděle, která je totální oslavou davu jako

lidského kaleidoskopu v jarní výletní restauraci, kam mluvčí přichází se všemi svými smysly, „s funkcemi srdce i břicha“, kde jsou vlajky vlají bílé ubrusy a světlé toalety, kde tváře, zardělé skvrny, telefonují na všechny strany a zahrada vypadá se zelenými pláštěmi jako vzducholoď a kde mluvčí s odhodlaností na demokracii a přirozenost květnových dnů volá „Číšníku! Občane! Bratře!“, aby teprve ukončil: „Na tvé zdraví piji, dave, kaleidoskopové vědění o domyšlivosti básníků. / Na tvé zdraví piji, krásný povyku barev a zvuků. / Na tvé zdraví, květnové dne, zahrado hostinská, / na tvé zdraví, světe, jenž tančíš!“

Život proudí v restauraci

Na první pohled hodnotově protikladné básně však vycházejí z poměrně podobných pozic – jednak je to whitmanovsko-verhaerenovský širokodedný volný verš, divoce nestejná, svobodná strofičnost, jednak je to vliv filosofa Henriho Bergsona, jehož „filosofie proudit“ zásadním způsobem proniká do obou básní, byť z jiných výchozích perspektiv – Theerova báseň je kritikou jisté neaktivní společenosti a odevzdanosti, která vede k pasivní zastavení jinak proudícího života, a byt závěr básně svádí tento text interpretovat z pozice individualistického aristokratismu, je přece jen něčím, co řeší poezie dodnes – teustrnutí ve spokojenosti, spokojenost v přítomnosti společenských norem, z něhož pak plynou jisté požitky, teplo postelí a plně žaludky. Ta báseň nakonec není zas tak asociální, za jím ji měl Neumann, který ve své odpovědi nejenž navazuje na ryzi dynamičnost a nezastavitelný a nikdy neukončitelný bergsonovský proud světa. Je to báseň opěvující dynamiku a nezastavitelnost života a oproti Theerovi přistupuje k fenoménu světa restaurací z naprosto jiné perspektivy, kterou provozoval od svých anarcho-komunistických začátků a kterou bude rozvíjet z jiných pozic zanedlouho v *Rudých zpěvech* (1923). Konečně, řekl bych, oba píší o rozdílných typech restaurací s rozdílnou klientelou a jejich rozdílnou živelností, jejichž „vibe“ zachytili odpovídajícím způsobem.

Autor je básník a literární teoretik.

S. K. Neumann ve své bílovické pracovně. Foto z knihy Stanislav Kostka Neumann ve fotografii, 1955

ŠRAMKOVA SOBOTKA
festival českého jazyka, řeči a literatury

69
ročník

28. 6. – 5. 7. 2025

Jak sladit různorodé temporality?

Na univerzitách i v oblasti vědeckého bádání jsou – často normativně – uplatňovány časové režimy vyžadující rychlé tempo a předepsaný rytmus práce. O tom, jak tyto požadavky uvést do souladu s dalšími temporalitami akademického života, jsme hovořili s rakouskou sociální vědkyní Ulrike Felt.

FILIP VOSTÁL

Ve své nové knize Academic Time se zaměřujete na chronopolitiku výzkumu. Mohla byste rozvést k této problematice přístup? Snažím se poukázat na to, jak jsou pracující v akademické sféře produkce vědění ovládány časem. Pojem „režim“, jak jsem jej užíval, je pozornost k institucionální vědy, k osobám, které je nastavují a ideologiím, jež tyto lidi prosazují a které si kládou. Jde mi rovněž o povahu těchto režimů, které jsou vynucována prostřednictvím praxe, a o jejich moc uplatňovanou pomocí temporalit.

Středobodem těchto režimů jsou generátory času, tedy mechanismy k zavádění závazných časových struktur, rytmy či rychlosti, které jsou dizajnovány na základě náhodné logiky. Jedná se o praxe, grantové cykly, očekávání publikací, normativní směry kariér a jiné institucionální klady. Generátory času vyplývají z vzájemně propojených zřídky působí samostatně. Je to často se upřednostňuje, protože si vyžaduje neustálou spolupráci časové struktury je potřeba tak, aby tím neutrpěly ani žáci a akademické, ani produkce. Tyto složité a mnohé praxe jsou konstruované zásadním způsobem podoby výzkumu, postupem, který je umožněno se na něm často se upřednostňuje, protože si vyžaduje neustálou spolupráci časové struktury je potřeba tak, aby tím neutrpěly ani žáci a akademické, ani produkce. Tyto složité a mnohé praxe jsou konstruované zásadním způsobem podoby výzkumu, postupem, který je umožněno se na něm často se upřednostňuje, protože si vyžaduje neustálou spolupráci časové struktury je potřeba tak, aby tím neutrpěly ani žáci a akademické, ani produkce.

Úkony a termíny spojené s grantovými projekty mechanicky narušují poklidné tempo výzkumu. Jak to ovlivňuje vaši práci? Za sebe nemůžu říct, že akademická práce potřebuje klidné nebo poklidné tempo. Nepřerušovaný čas, kdy žádným externím požadavkům s množstvím nečekaných na psaní nebo intenzivního materiálu si potřebuje dlouhý časový úsek, abych ve vlastním rytmu nerušených chvil dokázal zpracovat materiál. Moje myšlenky se mnohdy vyvíjejí v opačném směru, a já vím, že do sebe vše zabalím okamžikem zakouším přirovnat ke „ztrátě“ stavu, který mi dočasně se klasickým omezením života. Pouze tehdy časovou obavu a stává se rozkladnou. Podobné stavy jsou neustále naplňující, ale aktivní. Je paradoxní, že přestanu hlídat čas, sečlovat tak, abych naplnil konávala očekávání, k

KULTURNÍ ČTRNÁCTIDENÍK
18. 6. 2025 ROČNÍK XXI
ADVOJKA.CZ
CENA 59 Kč

13

ŠRÁMKOVA SOBOTKA
festival českého jazyka, řeči a literatury

69
ročník

28. 6. – 5. 7. 2025

inzerce

Vzteklina Apoleny Vybíralové / komiksová terapie Precious Rubbish
punková kletba Edova Syna / rozhovor s palestinským filmařem Arabem Nasserem
nové básně Milana Ohniska